

taimí. I he taimi 'e ni'ihī, 'oku tau hangē ko Sonia Kāsoní, 'e fie ma'u ke tau tu'uma'u 'i he'etau tu'utu'uní 'i he 'ofa ke fakasi'isi'i e taimi sio televisone 'etau fānaú mo e ngaahi me'a faka'ilekitulōnika kehé 'a ia 'okú ne faka'aonga'i ki ai ha taimi lahi 'i he'e-nau mo'uí. Ka 'e ala fie ma'u ke tau taki honau taimí ki ha ngaahi 'ekitiviti 'aonga 'o e ongoongolelé. 'E malava ke 'i ai ha fakafetau 'i he kamata'angá, pea lāunga e ni'ihī, kae hangē ko Sonia Kāsoní, 'oku fie ma'u ke tau ma'u e vīsone mo ha holi ke fakahoko iá. 'E 'i ai e 'aho 'e mahino ki he'etau fānaú pea te nau hounga'ia 'i he me'a kuo tau fakahokó. Kapau he 'ikai ke tau fai 'eni, ko hai te ne toe fai iá?

'E malava ke tau fehu'i kotoa kiate kitautolu: 'oku ma'u nai 'e he'etau fānaú 'etau ngaahi ngāue fakalaumālié, faka'atamaí, mo mohu fakakaukau lelei tahá, pe 'oku nau ma'u e toenga hotau taimí mo e talēnití, hili 'etau lí'oa ki hotau fatongia faka-Siasí pe ngāue fakapa'angá? I he mo'ui ka hokó, 'oku 'ikai ke u 'ilo'i pe 'e 'i ai ha ngaahi tu'unga hangē ko e pīsopé pe palesiteni Fine'ofá, ka 'oku ou 'ilo 'e hoko atu pea faka'apa'apa'i e ngaahi tu'unga 'o e husepānití mo e uaiifí, fa'eé mo e tamaí, 'i he ngaahi maama 'oku 'ikai hano ngata'angá. Ko e 'uhinga ia 'e taha 'oku fu'u mahu'inga ai ke faka'apa'apa'i hotau ngaahi fatongia ko e mātu'a 'i he mā-maní kae lava ke tau mateuteu ki he ngaahi fatongia mā'ongo'onga tatau ko ia 'i he mo'ui hoko maí.

I he'etau hoko ko e mātu'á, te tau lava 'o hokohoko atu 'i he faka-papau ko ia he 'ikai tuku kitautolu 'e he 'Otuá ke tau tuenoá. 'Oku te'eki foaki mai 'e he 'Otuá ha fatongia kiate kitautolu ta'e 'omai mo ha tokoni fakalangí—'oku ou fakamo'oni ki he me'a ko iá. 'Ofa ke tau hoko 'i hotau fatongia fakalangí ko e mātu'á, pea fengāue'aki mo e 'Otuá, ko e kau faiako mahu'inga taha 'o e ongoongolelé mo e fa'ifa'itaki'anga ki he'etau fānaú, ko 'eku lotú ia 'i he huafa 'o Sīsū Kalaisí, 'ēmeni. ■

MA'U'ANGA FAKAMATALA

1. Ben Carson, *Gifted Hands: The Ben Carson Story* (1990).

Fai 'e 'Eletā Jörg Klebingat
'O e Kau Fitungofulú

Ko e Hū Lototo'a Atu ki he 'Afio'anga 'o e 'Otuá

I hono faka'aonga'i 'o e Fakalelei 'a Sīsū Kalaisí 'e malava ke mou fakatupulaki ai homou lototo'a fakalaumālié kapau te mou loto fiamālie ke fanongo pea ngāue.

Te ke fakafuofua'i fēfē ho lototo'a fakalaumālie 'i he 'ao 'o e 'Otuá mei he 1 ki he 10? 'Okú ke ma'u nai ha fakamo'oni fakatāutaha 'oku fe'unga ho'o ngaahi ngāue 'i ho'o hoko ko e mēmipa 'o e Siasí ke ma'u ai e mo'ui ta'engatá? Te ke lava nai ke pehē 'oku hōifua 'a e Tamai Hēvaní kiate koe? Ko e hā 'okú ke fakakaukau ki ai kapau te ke 'initaviu fakatāutaha mo e Fakamo'uí 'i ha miniti 'e taha mei heni? 'E lahi nai ho'o fakakaukau ki he angahalá, faka'ise'isá, mo e ngaahi tōnounou, pe te ke 'amanaki fiefia atu ki ai? Te ke sio nai kiate Ia pe te ke hanga kehe? Te ke momou pe te ke laka lototo'a atu kiate Ia?

I he taimi 'oku 'ikai lava ai e filí 'o fakaloto'i e Kaingalotu ta'e haohaoa kae loto vilitaki 'o hangē ko kimoutolú ke lí'aki ho'omou tui ki ha 'Otuá fakatāutaha mo 'ofá, 'okú ne faka'aonga'i ha ngaahi founa fulikivanu ke mou vā mama'o ai mo e 'Otuá. 'Oku 'ilo 'e he filí ko e tui kia Kalaisí—'a e tui 'okú ne 'omi hokohoko 'a e ngaahi

'alo'ofa ongongofuá mo e mana lalahí—'oku fehokotaki ia mo ha loto-falala fakatāutaha 'oku mou vilitaki ke fili ki he totonú. I he 'uhinga ko iá 'okú ne feinga ai ke ma'u homou lotó ke lohiaki'i koe—'a e ngaahi loi 'oku lotomamahi e Tamai Hēvaní 'iate kimoutolu, he 'ikai lava ke mou ma'u e ngaahi tāpuaki 'o e Fakalelei, pea 'oku 'ikai ha 'uhinga ia ke toe feinga ai, he 'oku lelei ange tokotaha kotoa 'iate koe, 'okú ke ta'e taau, pea mo ha ngaahi filio'i kehekehe 'e lauafe 'o e taumu'a tatau pē ko iá.

Kapau te mou tuku e ngaahi loi ko 'ení ke ne fakatupu ha ongo'i ta'e taau 'iate kimoutolu, he 'ikai lava ke ke hū lototo'a atu ai ki he 'afio'anga 'o e 'Otuá. Ko e hā pē ha me'a 'oku mou fai, pe lotua, pe 'amanaki lelei 'oku mou ma'u ki ha mana, 'e 'i ai ma'u pē ha loto veiveiua fe'unga ke ne faka'auha māmālie ho'omou tuí—'o 'ikai ko ho'omou tui pē ki he 'Otuá, ka ko ho'omou loto-falala kiate kimoutolú. 'Oku 'ikai fakafiefia

pe mo'ui lelei hono mo'ui 'aki 'o e ongoongolelei 'i he founga ni. Ko e mahu'inga tahá, 'oku 'ikai fie ma'u kotoa ia! Ko e fili ko ia ke liliú 'oku 'amoutolu 'ata'atá pē ia.

'Oku ou fie vahevahe ha ngaahi fokotu'u 'aonga 'e ono, kapau 'e fakahoko 'e tokoni ke mavahe e ngaahi le'o kovi ko iá, pea fakafoki atu 'a e fakapapau fakanonga mo e loto-falala fakalaumālié 'oku 'amoutolú kapau te mou fie ma'u. Tatau ai pē pe ko e hā e fakafuofua mei he 1 ki he 10, ka 'i hono faka'aonga'i 'o e Fakalelei 'a Sīsū Kalaisí 'e malava ke mou fakatupulaki ho'omou loto-falala fakalaumālié kapau te mou loto fiemālie ke fanongo pea ngāue. Te u lea hangatonu pē, 'i he faka'amu ke langaki hake kae 'ikai ke fakatupu lotomamahi.

1. *Fatongia 'aki ho'o lelei fakalaumālié.* Tuku hono tukuaki'i e ni'ihī kehé pe tūkunga, tuku e tuli tonuhiá, mo e kumi 'uhinga ki he 'ikai ke ke vilitaki kakato ke talangofuá. Tali 'okú ke "tau'atāina . . . 'o fakatatau ki he kakanó" pea "tau'atāina ke fili 'a e tau'atāiná mo e mo'ui ta'engatá" (2 Nifai 2:27). 'Oku 'afio'i lelei 'e he 'Eikí ho tūkunga, ka 'okú Ne toe 'afio'i lelei foki pe ko ho'o fili pē ia 'a'au ke 'oua 'e mo'ui 'aki e ongoongolelei. Kapau ko e tu'ungá ia, faitotonu fe'unga ke vete ia, pea fāifeinga ke

haohaoa 'i ho ngaahi tūkunga. 'Oku *tupulaki 'a e loto-falala fakalaumālié 'i ho'o fatongia 'aki ho'o lelei fakalaumālié 'aki hono faka'aonga'i faka'aho 'a e Fakalelei 'a Sīsū Kalaisí.*

2. *Fatongia 'aki ho'o lelei fakatu'a-sinó.* Ko ho'o mo'ui 'a ho sinó mo e laumālié (vakai, T&F 88:15). 'Oku fa'a hoko ha fepaki fakalaumālie 'i hono kai ta'etokanga'i e sinó, 'a ia ko ha temipalé, pea holo 'ete faka'apa'apa'i kitá. Kapau 'oku 'ikai ke ke mo'ui lelei, kapau 'oku 'ikai ke ke fiemālie ki ho sinó pea lava ke ke fai ha me'a ki ai, fai leva ia! Na'e ako'i 'e 'Eletā Lāsolo M. Nalesoni 'oku totonu ke tau "ngaohi hotau sinó ko hotau temipale" pea 'oku totonu ke tau "ta'ota'ofi hotau u'á pea fakamālohisino ke mo'ui lelei fakaesino" ("We Are Children of God," *Liahona*, Jan. 1999, 103).

Kuo ako'i 'e Palesiteni Poiti K. Peeká "oku fakataha'i hotau laumālié mo hotau sinó 'i ha founga 'oku hoko ai hotau sinó ko ha me'angāue 'a hotau 'atamaí mo e fakava'e hotau 'ulungāngá" ("The Instrument of Your Mind and the Foundation of Your Character," [Church Educational System fireside, Feb. 2, 2003], 2; speeches.byu.edu). Ko ia ai, faka'aonga'i e fakakaukau lelei 'i ho'o kaí kae tautautefito 'i he lahi ho'o kaí pea fakamalohisino'i ho sinó 'o hangē

ko 'ene fie ma'ú. Kapau 'okú ke malava fakatu'asino, fili he 'ahó ni ke ke mapule'i ho sinó pea kamata ha polokalama fakamālohisino taimi lōloa 'oku fe'unga mo e me'a 'okú ke malavá, pea fakataha mo ha me'akai mo'ui lelei ange. 'Oku tupulaki 'a e loto-falala fakalaumālié 'i he taimi 'oku hanga ai ho laumālié, 'i he tokoni 'a e Fakamo'ui 'o ne pule'i e tangata pe fefine fakaekakanó.

3. *Tali loto-fiemālie, 'a e talangofua kakató ko ha kongá ho'o mo'ui.* 'Ilo'i he 'ikai lava ke ke 'ofa ki he 'Otuá kae 'ikai 'ofa 'i He'ene ngaahi fekaú. 'Oku mahino mo faingofua 'a e tu'unga mo'ui 'a e Fakamo'ui: "Kapau 'oku mou 'ofa kiate au, fai 'eku ngaahi fekaú" (Sione 14:15). 'Oku 'omi 'e he talangofua pē ki he ni'ihī 'o e ngaahi fekaú ha ni'ihī 'o e ngaahi tāpuakí, pea ko hono fili ko ia ki he kovi kae 'ikai ko e me'a 'oku kovi angé, 'oku kei fili hala pē ia. He 'ikai lava ke ke mamata 'i ha faiva kovi pea 'amanaki ke ongo'i angama'a koe'uhí na'e 'ikai te ke mamata 'i ha faiva kovi 'aupito. 'Oku 'ikai fakatonuhia 'i he tauhi faivelenga ha ni'ihī 'o e ngaahi fekaú hono li'aki 'o e ngaahi fekaú kehé. Na'e pehé 'e 'Ēpalahame Linikoni: "I he'eku failelei, 'oku ou ongo'i lelei. 'I he'eku faikoví, 'oku ou ongo'i kovi" ('i he William Henry Herndon

and Jesse William Weik, *Herndon's Lincoln: The True Story of a Great Life*, 3 vols. [1890], 3:439).

Fakahoko foki e me'a lelei 'i he 'uhinga lelei. 'Oku 'afio 'i 'e he 'Eikí, 'a ia 'okú Ne "fie ma'u 'a e loto mo e 'atamai fie fai" (T&F 64:34) peá Ne "afio 'i 'a e ngaahi fakakaukau mo e ngaahi holi 'o e lotó" (T&F 33:1), 'a e 'uhinga ho'o 'alu ki he lotú, 'o tatau ai pē pe ko ho'o ma'ulotu pē pe moi hū kakato ai. He 'ikai lava ke ke hiva 'i he Sāpaté, "Pāpilone, Pāpilone, nofo ā koe" hili iá peá ke fekumi pe tali ke mo fe'ao hili ha ngaahi momeniti mei ai ("A Kimoutolu 'a e Kau Faifekau," *Ngaahi Himí*, fika 202). Manatu 'i kuo te'eki ai hoko 'a e fakafiefiemalie 'i he ngaahi me'a fakalaumalié ko ha fiefia. Tuku ke hoko e Siasí mo e ongoongo-lelei kuo fakafoki maí ko ho mo'uí kotoa, kae 'ikai ko ha kongá pē ho'o mo'uí fakasōsialé. Ko hono fili 'a ia te ke tauhí 'e hoko pē ia ko e lea 'ata'atā

kae 'oua kuó ke mo'uí fakatata ki ai. (vakai, Sōsua 24:15). 'Oku tupulaki 'a e loto-falala fakalaumalié 'i ho'o vilitaki mo'oní, 'i he ngaahi 'uhinga totonú, ke mo'uí mā'oní'oní, neongo ho'o ngaahi tōnōnouú!

4. Hoko mo'oni 'o lelei 'aupito 'i he fakatomala kakato mo vavé. Koe'uhí 'oku 'aonga 'aupito e Fakalelei 'a Sisū Kalaisí, 'oku totonu ke ke faka'aonga 'i ia 'i he taimi kotoa pē, he 'oku 'ikai pē 'osi ia ha taimi. Tali 'a e Fakalelei 'a Sisū Kalaisí mo e fakatomalá ko ha me'a ke ke talitali lelei mo faka'aonga 'i faka'aho 'o fakatata ki he tu'utu'uni 'a e Toketā Mā'ongo'ongá. Fokotu 'u ha tō'onga fakakaukau 'o e fakatomalá, fiefia ma'u peé 'o hoko ia ko ha tō'onga mo'uí kuó ke filí. 'I hono fai iá, tokanga ki he 'ahí'ahí ke fakatoloí, pea 'oua te ke 'amanaki 'e poupou 'i koe 'e he māmaní. Tukutaha ho'o tokangá ki he Fakamo'uí, tokanga angé ki He'ene fakakaukau

kiate koé, pea tuku ke muimui mai e ngaahi olá. 'Oku tupulaki e loto-falala fakalaumalié 'i ho'o fakatomala lotofiemalie mo fiefia 'i he taimi pē ko iá mei ha angahala lahi mo si'isi 'i fakatou'osi 'i hono faka'aonga 'i e Fakalelei 'a Sisū Kalaisí.

5. Hoko 'o lelei mo'oni 'i he fa'a fakamolemole. "Ko au, ko e 'Eikí, te u fakamolemole 'i 'a ia 'oku ou loto ke fakamolemole 'i, ka 'oku 'eke 'i meiate kimoutolu 'a ho'omou fakamolemole 'i 'a e kakai kotoa pē" (T&F 64:10). Fakamolemole 'i e tokotaha kotoa pē, 'a e me'a kotoa pē, 'i he taimi kotoa, pe feinga ke fai ia, 'o faka'atā ai e fa'a fakamolemole ki ho'o mo'uí. 'Oua 'e tukuloto 'i e 'itá, pe 'ita vave, kae fakamolemole mo fakangalo 'i vave, pea 'oua te ke fakakaukau 'okú ke hao mei he fekau ko 'ení. 'Oku tupulaki e lototo 'a fakalaumalié 'i ho'o 'ilo 'i 'oku 'afio 'i 'e he 'Eikí 'oku 'ikai ke ke loto 'ita ki ha taha.

6. Tali 'a e ngaahi 'ahí'ahí, fakafe'ātungá, mo e "faka'ohovalé" ko ha kongá 'o ho'o a'usia fakamatelié. Manatu 'i 'okú ke 'i hení ke 'ahí'ahí 'i mo sivi 'i, "ke vakai pe te [ke] fai 'a e ngaahi me'a kotoa pē 'e fekau 'e he 'Eikí ko [ho] 'Otuá kiate [koé]" ('Ēpalahame 3:25)—pea te u tñaki atu, "i he ngaahi tūkunga kotoa pē." Kuo sivi 'i pe lolotonga sivi 'i ha lauimiliona ho kāingá, ko ia ko e hā ka ke hao ai koe? 'Oku fou mai e ngaahi 'ahí'ahí 'e ni'ihí 'i ho'o talangata 'á pe ta'etokangá. 'Oku hoko mai ha ngaahi 'ahí'ahí kehe koe'uhí ko e ta'etokanga 'a e ni'ihí kehé pe koe'uhí ko ha māmani hinga 'eni. 'I he hokosia e ngaahi 'ahí'ahai ko 'ení, 'oku kamata fakamafola 'e he kau muimui 'o e filí na'á ke fai ha me'a hala, pea ko ha tautea 'eni, ko ha faka'ilonga 'oku 'ikai 'ofa 'a e Tamai Hēvaní 'iate koe. Tukunoa 'i ia! Feinga ke fakamālohi 'i koe ke ke malimali, hanga hake ki he langí pea pehē, "Oku mahino ia kiate au, 'Eiki, 'oku ou 'ilo 'i ia. Ko ha taimi ke 'ahí'ahí 'i ai au, 'ikai ko ia?" Pea ngāue fakataha mo Ia ke katekina lelei ki he ngata'angá. 'Oku tupulaki 'a e lototo 'a fakalaumalié 'i ho'o tali ko ia "oku fa'a faka'atā e ngaahi 'ahí'ahí mo e faingata 'á ki [ho'o mo'uí]

koe'uhí 'oku totonu e me'a 'okú [ke] fai" (Glenn L. Pace, "Crying with the Saints" [Brigham Young University devotional, Dec. 13, 1987], 2; tãnaki atu e fakamamafã; speeches.byu.edu).

Lolotonga 'eku tokanga'i 'a e Misiona 'Iukuleini Kiví, na'á ku fehu'i ki ha taha 'o 'eku kau sisitã faivelengã pe ko e hã 'okú ne tukuhifo ai pē iã, mo fakaanga'i lahi pē ia he fanga ki'i me'a ikí? Na'e hoko 'ene talí ko ha sipinga mo'oni 'o ha taha 'oku fakafanongo ki he ngaahi le'o halá 'i he'ene tali mai, "Koe'uhí ke 'oua na'a toki talamai ia 'e ha taha."

'E kãinga, ko 'eku fale'i ki he faifekau ko 'ení 'a 'eku fale'i kiate kimoutolú: 'ilo'i pea fehangahangai mo ho ngaahi vaivai'angã, kae 'oua na'á ke ta'e ngãue koe'uhí ko kinautolu, he te ke fe'ao mo e ni'ihí 'o kinautolu kae 'oua kuó ke mavahe mei he mo'uí ni. Tatau ai pē pe ko e hã ho tu'unga lolotongã, ko e momeniti pē ko ia 'okú ke fili loto-fiemãlie ai 'a e fakatomala faka'aho, mo fiefiã 'i he vilitaki ke fakahoko ho lelei tahã, 'e takatakai mo muimui 'a e Fakalelei 'a e Fakamo'uí 'iate koe 'i he feitu'u pē te ke 'alu aí. 'I hono mo'uí 'aki e founã ni, te ke lava mo'oni ke "tauhi ma'u ai pē ha fakamolemole 'o [ho'o] ngaahi angahalã" (Mõsaia 4:12) he houa 'o e 'aho kotoa, 'i he sãkoni mo e miniti kotoa, pea ma'a kakato mo tali 'i he 'ao 'o e 'Otuã 'i he taimi kotoa pē.

'Oku 'a'au e faingamãlié, kapau 'okú ke fie ma'u ia, ke 'ilo'i 'iate koe pē, 'i he 'ahó ni pe vavé ni mai, 'oku hoifua e 'Otuã kiate koe neongo ho'o tōnounou. 'Oku ou fakamo'oni ki ha Fakamo'uí 'ofa 'okú Ne 'amanaki mai ke tau mo'uí 'aki e ngaahi fekaú. 'Oku ou fakamo'oni ki ha Fakamo'uí 'ofa 'oku vëkeveke ke foaki 'Ene 'alo'ofã mo e manava'ofã. 'Oku ou fakamo'oni ki ha Fakamo'uí 'ofa 'okú Ne fiefia 'i he'etau faka'aonga'i faka'aho 'Ene Fakalelei mo e fakapapau nonga mo fiefia 'oku tau fehangahangai mo ia 'i he hala 'oku totonú. 'Oku ou fakamo'oni ki ha Fakamo'uí 'ofa 'okú Ne vëkeveke ke "ãsili mãlohi ho'o falalã 'i he 'ao 'o e 'Otuã" (vakai, T&F 121:45). 'I he huafa 'o Sisũ Kalaisí, 'ëmeni. ■

Fai 'e Eduardo Gavarret
'O e Kau Fitungofulú

'Io 'Eiki, Te u Muimui ki he 'Afionã

'Oku fakaafe'i kitautolu 'e he 'Eiki 'i ha founã kehekehe: "Ha'u kiate au," "Muimui 'iate au," "A'eva mo au." Ko ha fakaafe kotoa 'eni ke tau ngãue.

"**H**e vakai 'oku foaki 'e he 'Eiki ki he ngaahi pule'anga kotoa pē, 'i honau kakaí mo 'enau leã, ke nau akonaki 'aki 'ene folofolã."¹ 'Oku toe fakahoko e potu folofola ko 'ení he 'ahó ni 'i he'eku ma'u e faingamãlie ke fakahaa'i e ngaahi ongo 'oku ou ma'ú 'i he'eku lea fakafonua.

'I he 1975 ne u ngãue fakafaipekau ai 'i he Misiona 'Ulukuai Palakuai. 'I he 'uluaki mãhina 'o 'eku 'i aí, ne fai 'e he kau taki fakasouní ha 'ekitiviti ke fakahaa'i 'aki ha tefito'i mo'oni 'o e ongoongolelei. Na'e ha'i e mata 'o e faifekau kotoa pē he souní pea talamai ke mau muimui he hala ki he holo fai'anga faivã. Na'e pau ke mau muimui ki ha le'o 'o ha takimu'a 'e taha, ko ha le'o ne mau tomu'a onгона kimu'a ka mau toki kamata lué. Neongo ia, ne fakatokanga mai ko e lolotonga e fonongã, te mau toe onгона mo ha ngaahi le'o kehe ke fakapuputu'u kiate kimautolu ke mau hē ai mei he halã.

Hili ha ngaahi miniti 'o e fanongo ki he longoa'ã, talanoã kae—'i hono uhohongã—ko ha le'o na'e pehē mai, "Muimui 'iate au," ne u ma'u ha lotolahi ne u muimui ki he le'o totonú.

'I he'ema'u a'u atu ki he holo 'o e falelotú, ne talamai ke to'o e ha'i homau matã. 'I he'eku fai iã ne u fakatokanga'i ne 'i ai ha kulupu 'e ua pea ne u kau he kulupu ne muimui he le'o halã. Ne u pehē loto pē, "Na'e ongo tatau tofu pē ia mo e le'o totonú."

Kuo te'eki ai pē ke ngalo 'iate au e me'a ko ia ne hoko he ta'u 'e 39 kuohilí. Ne u pehē loto pē, "He 'ikai 'aupito ke u toe muimui ki ha le'o hala." Peã u toe pehē loto pē, "Io 'Eiki, te u muimui ki he 'Afionã."

'Oku ou fie vahevahe atu 'eni 'i he fakaafe ne fai mai 'e he Fakamo'uí:

"Ko au ko e tauhi lelei, ['oku ou 'ilo 'eku fanga sipí]. . . .

"'Oku fanongo 'eku fanga sipí ki hoku le'ó, 'o hangē ko 'eku tala kiate kimoutolú; pea 'oku ou 'iloa 'a kinautolu pea 'oku nau muimui 'iate au."²

Ko e fakaafe ko ia ke "muimui 'iate Iã," ko e fakaafe faingofua, fakahangatonu mo onго taha ia 'e lava ke tau ma'u. 'Oku 'omi ia 'i ha le'o mahino he 'ikai lava ke tau ma'uhala.

'Oku fakaafe'i kitautolu 'e he 'Eiki 'i he ngaahi leã ni: "Ha'u kiate au," "Muimui 'iate au," "A'eva mo au." 'Oku 'ikai ko ha fakaafe noa'ia pē;